

Iwulite Amụmamụ Asụsụ Igbo site n'Usoro Ozi Ozuru Ụwa na Senchuri nke Iri Abụọ na Otu

Daniel Ihunanya Ilechukwu na
Christian E. C. Ogwụdile

*<http://dx.doi.org/10.4314/ujah.v17i3.12>

Ụmị Ederede

Ederede a nyochara usoro ozuru ụwa dị ka ọ metụtara omumụ asụsụ Igbo na Naijiria. A malitere site n'ikpwa ihe Ozuru Ụwa pụtara na mkpuruokwu ndị ọzọ metụtara ya. E lebara anya n'uru usoro ozuru ụwa nwere ike ịba n'amụmamụ asụsụ Igbo. A chọpụtara na e nwere ihe mkpobi ukwu nye uru ndị a wee gbalia gosiputa ụzọ dị iche iche e nwere ike isi gbanahu ihe mkpobi ukwu ndị ahụ. Aro ndị ahụ bụ site n'igba mbọ hụ na e nwere ezi ọchịchị n'obodo, ime ụlọ ego ka ọ kwuru chīm, ime ka ụlọ mmebe iwu kwuru onwe ya, inwe ezi ụlọ akwukwọ dị iche iche na ibagide ọrụ mmepe a na-ahụ anya n'obodo. Mbunuche ederede a bụ iji uru ndị a na-erite n'usoro ozuru ụwa na ICT kwalite omumụ asụsụ Igbo ka ọ ghara inwu. Nsogbu nchọcha a choro igbo bụ ime ka asụsụ Igbo na-ada ada ka ọ nwunyo anya kwurukwa chīm maka azum ahia, ekpem ikpe, agum akwukwọ, wdg, dika asụsụ ndị e nwere na mba ụwa ndị ọzọ. Atutu e ji nyochaa ederede a bụ nke **Nkuzi na Mmụta** Lawrence (2011) bụ nke kwuru na e nwere ike iji ngwa ọrụ ọ bula dị ire mee ka omumụ asụsụ gaa n'ihu. Ederede a ga-abara ndị Igbo niile uru n'ihu na ọ buru na e site na ya gbochie asụsụ Igbo ida, ọ bụ ndị Igbo niile ga-erite uru na ya n'ihu na asụsụ bụ njirimara ndị na akara nhụbabma. Ndị ọzọ ọ ga-abara uru bụ ndị mgbasaa ozi, ndị nkuzi Igbo, umụ akwukwọ Igbo, wdg. Ebe e nwere otu abụọ gbasara odide asụsụ Igbo – otu ndekọ na otu ndesa, odee horo ọdide mkpuruokwu edesa. Mana ndị niile e deoro ọnu na Okasusu nke SPILC kadi etu ha dị n'akwukwọ Okasusu n'ederede a.

Abstract

This work investigates globalization as it concerns the learning of the Igbo language in Nigeria. It begins by rendering the meaning of the term 'globalization' and such other words related to it. The significance of the use of globalization in the learning of Igbo was reviewed. It was observed that there are factors posing challenges to these significance hence recommendations made to serve as a panacea. Those recommendations made included amongst other things; good leadership, fortifying financial institutions, ensuring the independence of the judiciary, establishment of good schools and provision of other developmental facilities. The objective of this study therefore is to put to use the significance accruable from the use of globalization and ICT in the learning of Igbo in order to promote the language. The major problem this research seeks to address is to prevent the near extinction of the Igbo language and to reposition it for commercial purposes, legal practice and education just like one of the other languages in the world. The 'Teaching and learning Theory' of Lawrence (2011) is adopted. The theory claims that any tool readily available could be adopted to aid the learning and understanding of a language. The study will be most significant to all of Igbo extraction because if it could be used to restrain the danger of the extinction of Igbo, every Igbo man becomes a beneficiary as language is the major identity of a people. Others that will benefit from this work are journalists, Igbo teachers, Igbo students, etc. Owing to the fact that there are two conventions being used in the writing of Igbo spellings i.e. separation of nominal and joining them together. The author chooses the convention of writing two nominal apart. But such words contained in the Igbo meta language remain untouched as they are in the book.

O nweghị nkowa e nyere Ozuru Ụwa zuru oke. Nke mbụ bụ na ọ bụ ụzọ e si eme ka usoro azumahịa, njikwa akụ na ụba na nzikọrịta ozi dị onye ọ bụla nso nke na ebe ọ bụla mmadụ anọla n'ụwa buruburu, ọ ga-enwe ike isonye n'ihe ndị na-eme n'ụwa n'otu ntabi anya; n'emeghị njem, n'ataghị ahụhụ, na kwa n'atufughị oke ego. Ọ dị ihe abụọ gbara ọkpụrụkpụ a na-ahụta dị ka ndị mere ozuru ụwa ji gbasaa ma na-ewu ebe niile. Nke mbụ bụ ụdịdị ọsọ ọsọ o ji agazu ụwa na etu o si eweta nnukwu ezigbo mgbanwe na mmepe n'ụwa buruburu. Nke abụọ bụ etu e sigo nabata ya n'ụwa niile dị ka ụzọ mmadụ na ibe ya ga-esi na-emekọrịta n'ataghịoke ahụhụ. Nke a mere e ji asịzi na ụwa anyị nke taa bụzi obodo zuru ụwa niile.

Ihe ndị mebere ICT gụnyere kọmputaa, usoro nzikọrịta ozi, mgbasaa ozi, nchekwa, mbipụta, foto, wdg. Ọ bụ usoro gbasara nnukwu mgbasaa ma metụtara nnabata ozi, nrụchasi ozi na nzighachi ozi. N'ihia nke a, ọ bụ ihe doro anya na a ga-asinwu na ihe mbụ na mbụ mebere ICT bụ kọmputa bụ nke na-arụ ọrụ fọfọ obere ka ọ bụrụ ọrụ niile dị n'aka mmadụ.

Ewumewu mmadụ niile dị ka ụlọ ụka, goọmentị, ụlọ ọrụ, ụlọ akwụkwọ, obí ndị agha nwechara usoro. Ọ bụrụ na a ga-enwe agamnihu nke ga-eme ka ọrụ gaa nke ọma, i mara na aghaghị itinye akurū ngwa ICT n'ọrụ.

Ọtụtụ ndị ọka mmụta akọwaala ozuru ụwa n'uzọ dị iche iche malite na kemgbe njedebe senchuri nke iri na otu. Iji maa atụ, Daova (2001:2) hụgara ozuru ụwa na ọ bụ ihe metụtara akụkụ niile nke ndụ a dị ka omenala, azumahịa, ebe obibi mmadụ, mmekọrịta mmadụ na ibe ya wee dịrị gabazie. Okonkwọ (1998:1) kọwara ozuru ụwa dị ka otuto mmekọrịta na-eto n'ụwa buruburu n'ebe ọ metụtara azumahịa, ego, akụ na ụba, mmepe obodo, sayensi na teknuzụ. Site n'echiche ndị a dị n'elu, o gherela anya oghe na ozuru ụwa bụ mbawanya na otuto na mmekọrịta mba na mban'akụkụ niile site n'ezị

nkwalite nzikorita ozi ozuru uwa onu. Ajayi (2001:6) gara n'ihu rutu aka na ozuru uwa bu nkwalite mmekorita na emume mmadu n'udi puru iche nke na o ga-akwalite ogo akụ na uba otu ndi na ibe ha n'otu oge n'uzo di mfe.

A gaghị ekwu maka ozuru uwa n'ekwuteghi okwu ICT. ICT bu teknuzu na-akwalite mweta ozi, nzikorita ozi, nchekwa ozi na mgbasara ozi n'ebe di iche iche (Emmanuel 1998:2). Teknuzu n'onwe ya bu okpurukpu amumamu na mmeremme nke na-eweta mmepe na agamnihu akuru ngwa o bu na-akwalite aka oru mmadu (Oladikpo na Chiemekwe, 2000:172). Ya bu na isi ihe di na ICT bu ikwalite usoro nzikorita ozi site n'iji udi igwe ogbara ohuru puru iche. Otu akuru ngwa bu isi e ji kwaba okpu mgbe a na-ekwu maka ozuru uwa na ICT bu komputa. O bu komputa na-aruzu oru niile a na-ekwu maka ha gbasara ozuru uwa tinyere ichota ozi, ihazi ozi na izisa ozi, wdg.

Nkwa Di Mkpa Gbasara Ozuru Uwa na ICT

Nkwa e neyerela gbasara ozuru uwa gbara mkpi abuo. Nke mbu bu ihe a na-eche na ozuru uwa bu, ebe nke abuo bu nkwa n'onwe ya. Na nkwa n'onwe ya, ozuru uwa putara mgbasara a na-enwe n'ebe o metutara onodu azumahia, aku na uba, na mmekorita mmadu na ibe ya. N'aka nke ozo, ihe a na-eche na ozuru uwa bu, bu ime ka e nwee nnwere onwe gbasara nzukorita ahia na mba uwa ka e wee si etu a kwalite nzukorita ahia na aku na uba maka ezi onodu mmadu na ibe ya na mba uwa gburugburu. Ha di ihe abuo mere ihe gbasara ozuru uwa ji agbasara ebe niile ka mkpuru ukpaka. Nke mbu bu etu na udi di oso oso igwe metutara ozuru uwa si agbasara ozi ma na nzikorita ozi ma n'ime njem. Nke ozo buru na a nabatala ozuru uwa na mba uwa niile bere so na mba ndi emepbeghi emepe.

ICT metutara ngalaba ndi ozo di ka akamere, omuma, komputa, izikorita ozi, mgbasara ozi, eserese foto, nkputa ihe

n'igwe, wdg. Ozuru uwa gbagworo maka na o metutara igwe nhabata, igwe nzikorita ozi, igwenruputa oru, igwe mweputa oru. O nweghi mgbagha o bula di ya ikwu na ICT na komputa na igwe nzikorita ozi ndi ozoo bu aka nri na aka ekpe.

Ozuru uwa metutara ebe ewumewu niile nke mmadu di ka: ulo uka, ngalaba goomenti, ebe azumahia, ulo akwukwo, odo ndi agha, wdg.

Ajuju kwesiri igba mmadu n'obi ugbu a bu kedu etu a ga-esi ji ozuru uwa wulite onodu asusu Igbo na Najjiria tumadu n'oge a ubiam na-akpu ndi ala a isi. N'aka nke ozoo, gini ka a ga-eme na Najjiria iji rite uru niile di na ozuru uwa na ICT. Olee etu a ga-esi hazie uru ndi a etu di mma iji wulite amumamu asusu Igbo.

Uru Ozuru Uwa Bara na Najjiria

E nwere otutu ihe kpatara na ndi Najjiria ga-agbariri mbo hu na onodu akw na uba ya na nke ndi mba uwa ndi ozoo bu otu ihe. Myiri n'udidi a bu ihe na-eme ka akw na uba mba na-eto eto. E wezuga nke a, a ga-enwe ohere ndi ozoo di ka onodu nzikorita ahia ibawanye na ichoputa udidi teknuzu ohuru e ji ezisa ozi. Ihe ndi a niile abughi naani na ha ga-eweta otuto onodu akw na uba na mmekorita mmadu na ibe ya, kama na ha ga-akwalitekwu ezi obibi ndu. O buru na a ga-enye amumamu asusu Igbo onodu kwesiri ya na senchuri nke iri abuo na otu anyi no na ya na senchuri ndi ozoo ri, ndi Igbo namasi aghaghi ime ihe ndi a:

Nkwalite Nzikorita Ozi Foonu

Ndi Igbo aghaghi igbasi mbo ike n'ihe gbasara nkwalite ezi nzikorita ozi e ji foonu ezimaka na ozuru uwa dabeere nnukwu na nzikorita ozi kefoonu. Uzoo a ga-esi me nke a bu site n'ime ka onu ahia iji foonu zikorita ozi darue ala kpmkpm di ka o dizi ugbu a na mba 'South Africa na Coat d'Ivoire.' Ulo oru ndi ike di n'aka inye akara nzikorita ozi

kwesiri ibawanyekwu n'onuogu ka nzikorita ozi di onu ala kari. Ajayi (2001:7) chetara na n'afu 1996 na ndi Afrika di mmadu otu nari bu naani akara ekwenti abuo ka ha ji ezikorita ozi. I jee na Amerika, UK na mba ndi ozo di ka ha, a na-etinye ICT n'oru n'ihe niile a na-aru mana o dighi etu ahụ na Najjiria bu mba a maara di ka obodo ukwu nke Afrika. Ebe e-mail buzi ihe umuaka n'obodo ndi mepere emepe, mana a bia n'ala anyi, a ka nwere ndi oka nkuzi na-aruo umu ha enyemaka imepere ha ozi ha nwetara na e-mail ha. Nke a ekwesighi ikadi etu a na senchuri nke iri na otu. Mgbe ufodu kwa komputa anaghi edezite Igbo a kuru ka e zipu site na e-mail maka na o bu Bekee ka komputa na-anabata nke oma ebe anyi maara na o nweghi asusu ka ibe ya mma, na komputa kwesiri i na-anabata Igbo na asusu ndi ozo di iche. Ugbu a oru ndi ulo oru MTN na ndi osote ya edozighi anya. Mgbe ufodu i nweta onye i na-achio; mgbe ufodu kwa i gaghị enweta ma ncha. O kwesiri na di ka a maliterela iji Igbo akowara mmadu ihe n'ulo oru ozi MTN, Etisalat, Airtel, Glo, wdg., na a gaakwalite nke a ka o ghara ikwusi akwusi.

Nkwalite Njehari Ndi Mmadu

Ebe ozo ozuru uwa putara ihe nke oma bu n'ihe banyere njem na ngahari ndi mmadu site n'otu ebe gaa ebe ozo. Anyi ga-achoputa na n'oge ugbu a na otutu umu amaala Igbo na-enwe ike ije mba Amerika, Kanada, Frans na UK n'ataghi nnukwu ahuhu n'inweta akwukwo ikike di ka o dibu n'agbata afu 1970 rue 1990. Otu ihe mere umu Igbo ji enuje obodo mepere emepe ndi ahụ anyi kporo aha n'elu bu n'ih na obodo anyi emepeghị ezigbo mmepe. E nweghi akuru ngwa e ji ebi ezi ndu di ka ezi okporo uzo, mmiri onunu, ezi ulo ogwu na ochichi nchigbu ndi Awusa. A choputara na o buru na a ga-enwe ike imeri nsogbu ndi ahụ a kporo aha n'elu, i mara na ndi Igbo nwere ike ihoro inoro be ha ma hu na ha na ndi mba a a kporo aha n'elu ka na-enwe ezi mmekorita na azumahia,

akụ na ụba na kwa n'ihe ndị ọzọ. Site n'ụzọ dị etu a, a ga-enweta ohere itinye ICT n'ọrụ nke ga-enye aka wulite ọmụmụ asụsụ Igbo.

Uru Azumahia Mba na Mba Bara

Etu ozuru ụwa si malite ma gbasaa n'ọtụtụ mba bụ site na azumahia ha na ndị mba ọzọ. O bụ azumahia bụ ụzọ putakarịchara ndị Igbo ji akwalite akụ na ụba ha, asụsụ ha na njirimara ha. Etu o sila dị, akurū ngwa ndị Igbo ndị Najiri ji azụ ahia bụ ole na ole ka ha dijị. Mana o kwesiri na ha na ndị mba ọzọ ga na-azukorita ihe akurū ngwa niile dijị n'ahia ka uru na-aputa bawanye ụba. Nchikota oke niile ndị Igbo na-enweta site azumahia mba na mba na-ada ada ugbo a kworo n'ihiri oriri onu ahia dola riruru n'elu oji. Ugbo a onye ga-eji ihe ruru nari naira ato na iri ise tupu o nwee ike inwetanwu naani otu mkpuru dola. Site n'agbata 1960 rue 1969, oke ndi Igbo na-enweta n'ahia ha na-ezije ala ọzọ dijị pasent 5.3, ebe oke ha na-enweta na ahia na-atubata atubata dijị pasent 2.2 (Ajai, 2001; Calamitis, 2016:10). N'agbata afọ 1990 rue 1998, o gbadataruru na pasent 2.3 na pasent 2.2 maka nzipu na ntubata ahia (Ajai 2001:1). Ihe kpatara nnukwu odida a gunyere nnukwu ego goomentị na-amanyere ndi ahia maka nzipu na ntubata ngwa ahia, oriri ego nweta isi otu onye nari, nnukwu onu o na-ada ikwu ugwo mbulata ma o bu mbuje ahia na kwa ote aka mba na mba na-azukorita ahia. O bu ya kpatara e ji ario goomentị mba Najiria ka o megharia onodu e ji esonye azumahia mba na mba ka o diri ndi nobu na ya na ndi ka na-abata mfe na onu ala. O buru na goomentị mee nke a, ndi Igbo ga-enwe ohere ha na ndi mba dijị iche iche i na-azukorita ahia. Nke a ga-eme ka ndi mba ahụ choba etu ha gagesi mta Igbo. Site n'uzo dijị etu a, omumu asusu Igbo ga-etowanye maka na ma ewu ma okuko ga-agbakeribe ala imuta Igbo. Nke a ga-eme ka anyi kowaa ihe bu Ego Azumahia n'okpuru.

Ego Azumahia (Capital Flow)

Ego azumahia bu nke nwere ike ibia di ka ego e ji azuta ihe n'ahia ma o bu ngwa ahia bu uru ozo di n'ozuru uwa mana Najjiria eritabeghi uru o bua gbara okpurukpu na ya. Ihe kpatara na Najjiria ebidobeghi nwetebe ego azumahia zuuru ya maka ikwalite onodu aku na uba ya n'hi enweghi ezi akuru ngwa ndi e ji eleta ndu anya, e nweghi ihe ndi nakwalite mmepe di ka ezi Bekee, ulo ogwu, ulo ahia ogbara ohuru, odu ugbo elu na ugbo mmiri wdg, ajo ndoro ndoro ochichi, e kpeghi ikpe nkwumoto n'ulo ikpe, wdg. Mgbe e wezugara ogbatauhie ndi a di n'elu n'uso, i mara na ego azumahia ga-amalite isite n'aka fere aka; mgbe ahu asusu Igbo ga-eso n'otu nnukwu asusu eji azukorita ahia. Otutu ga-achosi ka ha jiri ohere ahu muta asusu Igbo; ma ndi Tivi, Idoma, Awusa, Yoruba, Urobo, wdg. Nke a bu n'hi na o nweghi ndi a ga-asu ka ndi Igbo n'ihe gbasara azumahia na Najjiria niile. O buru na nke a gaba n'ihu etu ahu, i mara na oge ga-abia mgbe a ga na-ekwu maka asusu Igbo n'ebe niile na Najjiria.

Mkpa O Di Iji ICT Na-Amu Asusu Igbo na Najjiria

O bu ihe doro anya na ICT di mkpa n'ogogo agumakwukwo niile e nwere na Najjiria. N'ulo akwukwo, o bughu naani na nkuzi ICT baara ndi nkuzi uru, kama na o bakwuuru ndi oru anaghi akuzi ihe uru ime ka oru odide na ndekwa di mfe. Akurungwa ICT ndi ga-aru nke a gunyere: komputa, igwe nkuputa, igwe mmenwo, owa ozi, wdg. E nwere ike itinye ICT n'oru site n'iji ya kuzi Igbo n'owa ozi maka inweta nzere B.A, M.A. na PhD n'Igbo. O buru na o gaa etu a, i mara na otutu ga-azo ohere ahu azo igu Igbo na mahadam ndi ji owa ozi agu akwukwo.

Cheta na otu n'ime ihe ederede a na-achosi ike bu ihu na omuma asusu Igbo ga-enye aka kwalite onodu aku na uba, azumahia, ndorondoro na omenala. Ihe a na-ekwu ebe a bu na mgbe aku na uba, azumahia na ndi ozo a kporo aha n'elu

gara n'ihu, Igbo nwere ike nye aka kwalitekwuo ha. Mgbe ha na-eto, Igbo n'onwe ya a na-ewu ewu kari.

Ọ bụrụ na ozuru ụwa nye aka n'ikwalite ọmụmụ asụsụ Igbo, ị mara na ọtụtụ ga-esite na ya mụtakwa omenala na ọdinala Igbo. Nke a bụ n'ihia na Omenala na ọdinala Igbo dị mkpa na onye ọ bụla na-amụ Igbo ga-ama ya, maka na ọ bụ site n'omenala ndị a ka e si amata ụdidi ha, agwa ha, ọchịchọ ha, uche ha na etu ha si ahụta ụwa. Ihe ndị a dị mkpa maka na ị gaghị asị na ịma Igbo ma ọ bụrụ na ị maghị ha.

Ihe A Ga-eme Iji Nwee Ike Iji Ozuru Ụwa Mee ka Igbo Chawaa

Ọ dị mkpa ka a rụtụ aka n'ụfọdụ ebe a. Nke mbụ na mbụ bụgodi na ọ bughikwa na ozuru ụwa na ICT ga-egbo mkpa niile dị n'imu asụsụ Igbo maka agamnihu ya. Ọ dị mkpa ka anyị cheta na ọ bụrụ na ozuru ụwa ga-abụnwu akurū ngwa a ga-eji kwalite ọmụmụ asụsụ Igbo, ị mara na a ga-agba mbọ hụ na e wepurū ọchichi nchigbu. A ga-enwe ikpe nkwmoto n'ulo ikpe ma hụ na mpụ na aghughọ lara ka nai. Ihe e ji kwuo ya etu a bụ na ọ bụrụ na ọndu ala Najjiria di mma, e wee nweeri ndi ga-asị ka ha kworo maka ezi onodu obodo na mmepe malite imu Igbo ebe ọ maara na Igbo nweziri ohere ito n'odinihu.

Ndi Igbo n'aka nke ha kwesiri igbasi mbo ike n'ebe ọ metutara iji ego gbaso ihe gbasara nkwalite asusụ Igbo site n'ime ka ndi chorọ imu ya nwee ohere igu akwukwo n'efu. Ndi Chaina no ugbu a na Nnamdi Azikiwe di n'Oka na-akuzi Igbo nke bu usoro ha si enweta ndi na-agu asusụ Chaina rue taa. Site n'igba mbo ndi Mba Chaina, e nwere olileanya na asusụ Chaina ga-etokari asusụ Bekee na French n'odinihu.

E wezuga aro ndi a di n'elu, akuru ngwa ICT ndi putara ihe a ga-ejinwu mee ka Igbo chawaa bu ndi a:

Ụda

Ụda bụ otu akurū ngwa ICT e nwere ike iji me ka mmadụ ịmụta Igbo dị mfe. Tupu e nwee ike itinye ụda n'ọrụ, a ga-ebu ụzọ menwue ya ka kọmputa wee nwee ike ịghọta ihe e nyere ya na nke a tūrū anya ga-apụta na ya mgbe a chọrọ iji ya kuzi Igbo. Ha dị ụzọ abụọ e si eme ka kọmputa mepụta ụda. Nke mbụ bụ nke a kpọrọ ụdịdị ebili (Waveform form) na ụdịdị egwu (musical Instrument Digital Form). Ọ bụrụ na a chọrọ inweta ihe yiri ụda egwu, a ga-eji nke ụdịdị egwu. Mana ọ bụrụ na a chọrọ iji ya na-enweta olu onye nkuzi na-akuzi ihe naanị, a na-eji ụdịdị ebili. Ngwa abụọ na-eme ka ụda pụta ihe bụ igwe okwu na igbe okwu.

Vidio

Ọ nweghị etu a ga-esi kwu maka ịmụta asụsụ ma e wepụ iji vidio me nke a. Igwe ndị eji egosipụta vidio bụ kọmputa, purojekitọ, na televishọn. A na-ebu ụzọ tinye ihe a chọrọ iji vidio gosi n'efere egwu tupu e tinye na nke ọ bụla n'ime ndị a kpọrọ aha. Ihe mere vidio ji dị mkpa na amumamu asụsụ Igbo bụ na ọ bụrụ na mmadụ echefuo ihe ọ nūrū na ntị, ọ gaghị echefu nke ọ hūrū n'anya ọsọ ọsọ. Ọ na-eme ka ụra ghara ịtụ ndị a na-akuziri ihe n'ihia na ha ga-enwe nnukwu mmasị ị na-esonye ma ọ bụrụ na enyo ngosi na-egosi ha ihe ha chọrọ
achọ

Ozi Mmegharị (Animation)

Nke a bụ ime ka ederede dị na television, purojekitọ ma ọ bụ kọmputa na-ejegharị ejegharị n'akụkụ niile ebe a na-egosi ya. Ihe kpatara e ji eme ka ozi a na-egosi na-emegharị emegharị bụ ka anya na uche onye a na-akuziri ihe dị ebe ihe a na-akuziri ya dị. Ya bụ na ọ bụrụ na e jiri ozi mmegharị na-akuziri mmadụ Igbo, ọ ga-aka gbado anya ma ghọta ihe a

kuzieere ya. Mana a na-achọ ụdị ozi ahụ mma ka o wee dị mma n'anya.

Eserese (Graphics)

Eserese bụ ozi e nwere ike iji aka see dị ka mmadụ, anụmanụ, ụgbọ ala, osisi, wdg, ma ọ bụ nke e ji igwe nsechata (digital camerah) sete . Mgbe e setechara ozi ndị a, a na-agbanwegharị ya etu kọmputa ga-esi nabata ya maka idezigharị ya etu a ga-esi ji ya kuzi ihe. Ihe eserese ji dị mkpa bụ na e ji ya egosi ndị amabughị ihe a na-ekwu maka ya eserese ihe ahụ ka ọ ghara igbazi ya gharị ma ọ bụ nchefu. O na-enyekwa aka n'ime ka nghọta dị mfe n'ihì na ike dị n'ìhe a hụrụ n'anya karịa nke a nūrụ na ntị.

Ederede (Text)

Ederede pụtara nnukwu ihe n'ebe ọ gbasara iji ICT kuzi asusu. Mgbe ụfọdụ, ọ na-abụ e dechaa ihe, a chọọ ya mma n'ụdị ọ ga-abụ onye hūrụ ya, o nweghị ka ọ ghara ile ya anya ugboro abụọ. E nwere ike inye ederede agba mara mma; e nwere ike ime ya ka o buwanye ibu; e nwere ike ika ya ihe n'okpuru; e nwere ike ime ya ka ọ gbaa ọkpurukpụ; e nwere ike igbabe ya agbabe. Nke ọ bụla a ga-eme nwere ebe kwesiri ya; ọ bughị ọrụ ihe masiri onye o mee. Ihe e ji eme ka ederede gbaa ọkpurukpụ bụ ka a hụ ya anya nke ọma. Ihe e ji enye ederede agba bụ iji chọọ ya mma. A na-agbabe ederede agbabe iji rụtụ aka pūrụ iche n'ìhe a na-ekwu maka ya.

Ngosinọwa (websites)

Ngosinọwa bụ nnukwu ngwa ọrụ ICT ọzọ e nwere ike iji kuzi Igbo na mba ụwa niile. E nwere ike ideputasi ọtụtụ mkpūrụ okwu ndị tara akpụ nghọta. Mgbe mmadụ jere kpatūrụ gosinọwa ebe ọ bụla okwu ndị a dīgasi, onye ahụ ga-esinwu na ya mụta okwu ọhūrụ ma ọ bụ mata ihe okwu gbara ọkpurukpụ pụtara. N'ụdị gosinọwa a, a na-edeputa etu e si

emebe mkpuruokwu, nkebiokwu, nkebiahiri, ahiriokwu na ndi ozọ. O bughị naani nke ahụ kama na a na-atughari mkpuruokwu Bekee ufodu n'Igbo ma tugharikwaa mkpuruokwu Igbo ufodu na Bekee maka ndi ga-achọ iji aka ha kuziri onwe ha Igbo na ngosinowa.

Uru ozọ ngosinowa bara na mwulite omumu asusu Igbo bu na a ga-esinwu na ya nye ohere ebe onye o bula na-achọ otu mkpuruokwu ma o bu ozọ nwere ike ipi aka nweta ihe o na-achọ n'egbughi oge o bula. O bughị ihe mgbagha na o buru na e jiri ngosinowa na-akuzi asusu Igbo na oru diiri ndi nkuzi na umu akwukwo na-amu Igbo ga-adiwanye mfe.

Ihe Akamgba Na-eche Iji Ozuru Uwa/ ICT Kuzi Igbo

I. E Nweghi Mkpuru Edemede Ufodu E ji Ede Igbo

O bu ihe mwute na o bughị na akuru ngwa ICT niile ka a na-ahu mkpuru edemede e nwere ike iji dewaa Igbo isi. Otutu komputa bu naani Bekee ka ha na-anabata kari. Ya kpata o buru na mmadu ku 'otu,' ihe komputa ga-edede bu 'out' maka na o maghi ihe bu otu. Ihe kpara nsogbu a ji di bu na ndi meputara igwe ndi a bu ndi ochi. Ha ruru ha etu o gagesi daba naani n'asusu nke ha. E nweela obere mgbanwe gbasara nsogbu a n'oge ugbo a n'ihu na a rupuatala nkwaniku/softwee ndi e ji akupuata Igbo ugbo a n'Igbo. Naani otu ihe na-eme bu na o buru na e jiri nkwanamfe Igbo kuputa ihe na komputa nwere ya, i jee choo ka i mepee ya na komputa n' nweghi ya, o ghasaa ihe niile a tara ahuhu ku n'igwe na mbu.

A Maghi Etu E Si Etinye ICT N'Oru

Otu nnukwu ihe ichi aka mgba a na-enwe mgbe ufodu bu na ufodu umu akwukwo na ndi nkuzi rue taa amabeghi etu e si etinye ICT n'oru. Ebe i ma na ufodu ndi okankuzi no na mahadum ka na-akpo umu ha ka ha mepeere ha e-mail ha ma

ha nweta ozi, marazie ka o ga-adị ndi nkuzi no n'ime obodo ebe okankuzi amaghị etinye ICT n'orụ. Ihe ozọ jọgburu onwe ya bu na igwe ICT ndi a niile bu n' asusu mbimbija Bekee, Chajina, French, wdg,ka a na-edede ihe niile di na ha; o nwebeghi softwee di n'owa ozi na-enye aka atughari ihe ndi ahụ e dere n'asusu mbimbija n'lgbo.

E Nweghi Oku Latiriki

Otu ngwa mmepe ka na-akọ anyi ka o kogbue bu oku latiriki. Agwa e metu a sunye igwe oku amarala anyi ahụ maka na o naghị ahia ahụ e werela oku na Naijiria. O burukwa na e lee anya, o doro anya na ngwa ICT niile bu oku latiriki ka e ji agbanye ha tupu ha amalite oru. N'ihia ya mgbe onye nkuzi ga-adị njikere ikuzi ihe ma oku a ga-eji tinye projektọ ma o bu igwe okwu ma o bu komputa adighi, gwazie m ihe onye nkuzi ahụ ga-eme n'oge ahụ.

Nchikota

E sila n'ederede a mee ka a mata na ozuru uwa na ICT bu ngwa ndi e nwere ike iji wuli amumamu na onodu asusu lgbon'ihia na ha metutara ihe niile a na-eme na ndu a. Ozuru uwa metutara azumhija, aku na uba, mmekorita mmadu naibe ya, nzikorita ozi, wdg. A kowara okwu ufodu di ka uda, vidio, ozi mmeghari, ederede, eserese, wdg. E nwere ike iji ngwa ICT ndi a a guputara wee mee ka amumu na onodu asusu lgbos ka mma. A kpoputasiri ihe ndi na-echere iji ICT na ozuru uwa amu lgbos aka mgba. Ha gunyere amaghị etinye ICT n'orụ na e nweghi ezi ngwa mmepe, wdg.

Daniel Ihunanya Ilechukwu na Christian E. C. Ogwudile

Ngalaba Amumamu Igbo, Afrika na Eshia
Mahadum Nnamdi Azikiwe, Oka, Naijiria

EDEMSIBIA

- Ajayi, I. (2001). "What Africans Need to Do to Benefit from Globalization," *Finance Development*, pp. 6-7.
- Aragba-Akpore, S. (1999). "Major Information Technology Events of the Year." *The Guardian*, Tuesday, January 5, 1999, pp. 21 – 22.
- Banjo, A. (1997). "The Information Technology Revolution." *The Cover*, December 1-7, 1997, pp. 1897-1882.
- Calamists, E.A. (2001). "The Need for Stronger Domestic Policies and International Support." *Finance and Development*, pp. 10-13.
- Daouas, M. (2001). "Africa Faces Challenges of Globalization." *Finance and Development*, pp. 4-5
- Emmanuel, T.O. (1998). "Improving the Flow of Information Through the Internate." Paper Presented at the 33rd Annual Bankers Seminar at the International Institute of Tropical Agriculture, Ibadan, December, 7-9.
- Okeh, P.I. (2003). "French Studies in the Era of Globalization and Information Technology" Paper Presented at the 6th Annual Conference of Nigerian University French Teacher Association (NUFTA), Port Harcourt, November 9-13.
- Okonkwo, R. K. (1998). "The Challenge of Information Technology and Globalization for the Nigerian Financial System." Paper Presented at the 33rd Annual Banking Seminar. December 7-9.
- Oladipapo, A.O. and Chiemekwe, S.C. (200). "Staying Relevant in the 21st Century Globalized Information Society," *Benin Journal of Social Sciences*, pp. 171-173.